

תשובה: יפה שאלת, כי ודאי אף על פי שנקראו תלמידי חכמים שבבבל 'חובלים' במסכת בבא בתרא, לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות הכאת כף אל כף כא(י)לו נלחמים זה מול זה, או מצד הקנטורים וזלזולים חלילה, כי לא על סגנון זה נאמר 'כי ידברו את אויבים בשער' שאב ובנו רב ותלמידו נעשו אויבים, רק מצד שהם מתנגדים בסברותיהן ובראייתן... ומה שאמר רבי(י) כמדומה לי וכו' היינו שמותר לרב להוכיח לתלמיד(י)ו בדברים קשים כדי לזרום שיעיינו וישגחו וישמרו מן הטעות והשגיאה. ולוי היה תלמיד רבי, כבגמרא ספ"ק דסנהדרין. ולעניות דעתי שמדברי רבי יצא להרמב"ם מה שכתב שחייב הרב לכעוס על תלמידיו אם רואה שמתרשלים – הובא בשו"ע יו"ד סימן רמו סי"א. לכן, מפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא ולא היה ראוי שיטעה אם לא ממיעוט עיון והשגחה, לכן דיבר אליו קשות, חלילה לא מכעס או מגובה רוחו. והרי תניא סוף סוטה: משמת רבי בטלה ענוה... (שו"ת חות יאיר קנב, ע"ש עוד באורך)

*

'... ומן הצאן וא"ו יתירה, להוציא את הנוגח. יש לומר בדרך רמז, כי ידוע אות וא"ו מורה על התורה. והצאן הם הנמוכים והכפופים מכל בהמה וחיה – מורה על ענוה כנ"ל. וזהו 'ומן הצאן' היינו תורה בענוה ורוח נמוכה. אבל לא בישות וגאות שהולך מן הלימוד כשור נגח בקרנים על מצחו, בהתנשאות שכל אדם כאין נגדו. כמו שאיתא בכללים בשם א"ז זצוק"ל על מאמר חז"ל 'מודה אני שלא שמת חלקי מיושבי קרנות' עי"ש. זה שפרש רש"י להוציא את הנוגח, כאמור' (דברי ישראל ויקרא).

דף פא

'התורה אמרה טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם' – בכמה מקומות מצינו לשון כגון זו, 'התורה אמרה', כלפי דברי קבלה או מדרש חכמים או הלכה למשה מסיני; – ע' ראש השנה טז. 'אמרה תורה נסכו מים בהג...' (תוס' שם ה. ד"ה אמרה). מגילה כט: 'אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה'; חגיגה יז: 'אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש' (ובתוס' שם, וכ"ה בתוס' לעיל סה: וע"ש במצפה איתן. וערש"י חולין סד: שפי' 'לאו דאורייתא – שאינה הלמ"מ). ב"ב קמז. 'מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה... ופרשו התוס' דלאו דוקא, דקראי אסמכתא בעלמא. וכן מצינו לשון 'דאורייתא' בדבר שהוא הלכה למשה מסיני – לעיל לט. 'קשר עליון דאורייתא', וברש"י שם ובתוס' ישנים יבמות ד: ועוד בדומה לזה – בראש-השנה לב. 'רחמנא אמר אדכר' (וכראשוניס. וע"ע בספר 'עלה יונה' עמ' קב). בחגיגה כו. 'טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה' הגם שטומאת ע"ה מדרבנן. וגם מקור לענין זה נדרש ממקרא בספר שופטים; וכן שם בסוף המסכת 'דרחמנא קרייה עץ' – וקרא ביחזקאל הוא. יבמות פח: 'שהאמינה תורה' (וע"ש בתוס' בע"א, שהיא תקנה מדרבנן.

(וע' בראשונים בכתובות י. במה שדנו אודות הנוסח שבכתובה 'דהזו לך מדאורייתא'. וע'ע: חדושי הרשב"א עירובין טו: בשם הראב"ד; מהרש"א כתובות נג רע"א.
וצ"ע בתוס' בע"ז כב. ד"ה תיפוק; אגרות משה אה"ע לה, ב, ג; שבט הלוי ח"ו ר"ס רכו).

(ע"ב) 'תודה מן המעשר ולחמה מן החולין – יביא'. כלומר יכול להביא כמו שנדר, ואם רצה להביא שניהם מן החולין – מביא, כמבואר בגמרא. ולכאורה נראה שאת הלחם לא יביא אלא מן החולין, כמו שנדר. וכן משמע מסתימת לשון הרמב"ם (מע"ה ק ספ"ט ז) 'יביא כמו שנדר'. וכן יש לדקדק בגמרא, שכשהביאו בבא זו אמרו 'יביא כמה שנדר' ואילו בבבא דהיא ולחמה מן המעשר הגרסה 'יביא' סתם. ומשמע שכשאומר לחמה מן החולין יש לו להקפיד כמו שאמר, להביאו מן החולין. וכן נקט בשפת אמת כדבר פשוט.

ואולם הראב"ד (בפירושו לתורת-כהנים צו) כתב שהלחם לעולם נגרר אחר התודה, ואם מביא את התודה מן המעשר, יכול להביא גם את הלחם ממעשר.

וכתב שכן מבואר בסוגיתנו. וצ"ע. ואולי משמע לו ממה שאמרו 'לחם למיפטר תודה אתי' – משמע שלעולם הלחם נגרר אחר התודה.

יש להעיר שלפי הגרסה שלפנינו בתו"כ מפורש שאפילו אמר רק 'תודה מן המעשר' ולא פרש כלום על הלחם – חייב להביא את הלחם מן החולין, וכ"ש כשפרש 'לחמה מן החולין'. וכן כתבו בלקוטי הלכות ובשפת אמת עפ"י התו"כ. וצ"ע שלא העירו כלום מדברי הראב"ד שגרס אחרת.

וכן בתוספתא (ספ"ח) משמע שלא כמו פשוט גרסתנו בתו"כ, ואם נדר להביא תודה מן המעשר – מביא לחמה גם כן מן המעשר. שאמרו שם נדר להביא תודה חציה מן החולין וחציה מן המעשר – יביא גם את לחמה כן, חציו מן החולין וחציו מן המעשר.

'אמאי נדר ופתחו עמו? אמר חזקיה: הא מגי בית שמאי היא...' ע' בענין זה, ובענין חזרה תוך כדי דיבור בהקדש, בניירות ובתמורה – במובא ביוסף דעת נזיר ט.

[עוד בענין חזרה תוך כדי דיבור בהקדשות, שנחלקו בדבר הראשונים: ע' ש"ך חו"מ רנה סק"ה ובקצוה"ח שם סק"ב; מנחת חינוך שני, יא; שערי ישר ה, כב; אחיעזר ח"ב כה; אגרות משה יו"ד ח"א קנא; חדושי הגר"ד בענגיס ח"ב נא, ה; בית ישי פה. וע"ע במובא ביוסף דעת זבחים ל:].

'באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך'. לפירוש השני ברש"י ב'נדר ופתחו עמו' – שיש לו פתח לומר לא הייתי נודר אילו הייתי יודע שאתחייב בנסכים, מתוך שאומר בפירוש שהיה נודר גם באופן כזה, ושוב אין כאן שום פתח.

ולפירוש הראשון שנתחרט לאלתר ואמר 'בלא נסכים' – מתוך שמדובר שסבר יש זבח בלא נסכים, וכיון שכן אין כאן שום הוראת חרטה באמרו 'בלא נסכים'. ואם תאמר, מדוע הוצרך לומר 'באומר אילו הייתי יודע... הייתי נודר כך' והלא די לומר שאין כאן חרטה – יש לומר שאם אינו אומר כן הרי זה נדר בטעות, שהרי אינו יודע שזקוק לנסכים והוי טעות דמוכח [ואם יודע שאין זבח ללא נסכים – הלא יש כאן חרטה, ואם כן ממה נפשך אינו נדר] – לכך הוצרך להעמיד שאף אילו היה יודע, היה נודר (עפ"י אבני נזר אה"ע קסד).

וע"ע חדושים ובאורים י, ד. וצ"ע בדברי הגר"ס כאן.

'ואומר לו שמור ושמעת'. מה ענין לפסוק זה כאן? – נראה לפרש שהרי לא תיתכן שמירה לפני שמיעה, ומהו אומר שמר ושמעת את כל הדברים האלה? אלא 'שמיעה' היא לשון קבלה [וכמו לא שמעו אלי], והמדובר על דברים שאדם נודר ומקבל על עצמו – וצריך הוא להקדים את השמירה לדברי התורה, ל'שמיעה' – לפני שמקבל על עצמו את הנדר (עפ"י משך חכמה ראה יב, כח).

'מאי שמור ושמעת? אמר אביי: שמור – הבא תודה, ושמעת – הבא לחמה. רבא אמר: שמור – הבא תודה ולחמה, ושמעת – שלא תהא רגיל לעשות כן'. בספר שפת אמת פרש במה נחלקו; לאביי, הגם שמחויב להביא לחם, מכל מקום אינו בכלל הנדר שנדר ואינו עובר משום בל יחל דברו. ורבא סובר כיון שהדין מצריכו להביא לחם, הרי זה כאילו מפורש בנדרו והרי הוא בכל יחל. (ע' דרך נוספת בספר 'אור הישר').

'ולא יביא מחיטי מעשר שני אלא ממצעות מעשר שני'. הרמב"ם (בפירוש המשנה ובהלכות מעשה הקרבנות ספ"ז), וכן רש"י מכת"י פרשו שהמדובר כאן על הלחם, שאין להביאו מחיטי מעשר אלא ממצעות מעשר. ומחטים הלקוחות במצעות – מחלוקת, אבל הבהמה עצמה נראה שאפשר לקחתה מחיטי מעשר, וכן לקנות לחם בעד חטי מעשר [שהרי מקור דין זה נלמד משלמים, והלא גם שלמים יכול לקחתם באופן זה]. ודברי רש"י שכתב 'בהמה' אינם מובנים (עפ"י שפת אמת).
בספר מים קדושים (הובא בזבח תודה), וכן בחדושי הגר"ס כתבו שטעות הדפוס היא ברש"י, וצריך לומר 'לחם' כברש"י כת"י.

'תודה מהיכא קא ילפת לה, משלמים, ושלמים שם שם ממעשר'. בזבחים נ. דנו מצד דבר הלמד בגזרה שוה, כיצד חוזר ומלמד בהקש. ואולם לחמי תודה עצמם בכלל 'שלמים' הם, הלכך אין נחשבים 'למד מן הלמד' (עפ"י הראב"ד בפרוש לתו"כ, צו).

דף פב

'מה שלמים אין גופן מעשר אף תודה נמי אין גופה מעשר' – ואפילו לפי הדעה שאין דנין אפשר משאי אפשר, אין כאן לימוד דין חדש משלמים, אלא כיון שעיקר הדין שיכול להביא תודה ממעשר – משלמים למדנוהו, ובשלמים אין מציאות שיביא מגוף המעשר, שוב אין לנו לימוד על כך לתודה (חדושי הגר"ס).

ובגוף הדבר, הטעם שצריך לימוד על כך שאפשר ליקח שלמים ממצעות מעשר שני – שלא נאמר שממעט בכך מאכילת מעשר, שהרי מקריב האימורים למזבח, וגם הבשר אינו נאכל אלא לזמן מוגבל, וגם יכול לבוא לידי פיגול נותר וטמא. וכן בלחמי תודה (עפ"י חדושים ובאורים יב. ע"ש עוד בבאור הענין. וע"ע במה שפלפל בבית הלוי ח"א סוס"י כה).

'הלוקח... ובהמה לבשר תאווה – לא יצא העור לחולין'. על מקור ההלכה שאין לקנות בהמה לאכילת הדיוט ממצעות מעשר – ע' בתוס' שנלמד הדבר מדרשה המובאת בספרי.
ואולם הרמב"ם (בפירוש המשנה מעש"ש א, ד) כתב בשם הירושלמי שתקנת חכמים היא, אבל מדין התורה

ב. הפריש מעות לתודה ונתותרו – מביא בהן לחם, כי גם הלחם בכלל 'תודה' שהפריש עבורה (והקריב על זבח התודה חלות...).

הפריש מעות ל'לחמי תודה' ונתותרו – אין מביא בהן תודה, שהתודה אינה קרויה 'לחם'. ומביא לחם אחר באותן מעות שניתותרו, אם יאבד לחם זה. ולשיטת רש"י (בפסחים יג) יכול להביא בו לחם לתודה אחרת (ע' חו"א מנחות מב, כג; חו"ב יא, יט).

ג. תודה שנתערבה בתמורתה – יביא לחם עבור אחת מהן ויתנה שיהא הלחם בא בשביל התודה שביניהם. מתה אחת מהן; אם אמר 'הרי עלי', הלא חייב להביא בהמה נוספת לאחריותו, הלכך יביא עמה לחם ויתנה שאם זו שנשארה קיימת היא התודה – יהא זה לחמה [וזו האחרת שמביא – לאחריות בעלמא]. ואם הנשארת היא התמורה, הרי בהמה זו שהפריש עתה – היא תודתו וזה לחמה.

אמר 'הרי זו' – אין לו תקנה [שאינן יכול להביא אחרת בתנאי של אחריות, שהרי אין אחריות לנדבה. ולא בתנאי שלמים – שממעט זמן אכילתם, וכן אין שייך להפריש לכתחילה להיות 'נותר', ולא להתנות שאם פטור יהא הלחם חולין – משום הכנסת חולין לעזרה].

א. כתב הרמב"ם שתרעה זו הנשארת עד שיפול בה מום. והראב"ד השיג. וכנראה לשיטתו תמות ותיקבר (עפ"י חו"א).

ב. לפי המבואר בהמשך הסוגיא, למאן דאמר 'שיירו' – משוייר, יש תקנה להפריש בהמה מעוברת וכו' (וע' חרושים ובאורים יב).

ג. תודה שאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה ונתערבו זו בזו, כיון שצריך להביא אחת עם לחמה, אם מתה אחת מהן צריך להביא האחרת עם לחם, ויש בה משום 'בל תאחר' [שלא כתודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת שאין בה 'בל תאחר' כי אי אפשר להביא את הנשארת] (רש"ש ר"ה ה עפ"י הגמרא שם).

דף פא

קמ. א. מה נחשב כהפרשה תחילה למותרות שאין שייך לעשותה?

ב. האם יש לחוש לאיסור הכנסת חולין בעזרה בהפרשת שמונים חלות לתודתו, על מנת שיתקדשו ארבעים מתוכן?

ג. המפריש חטאת מעוברת – האם יכול להתכפר בוולדה? המפריש בהמה מעוברת לתודה – האם מביא עם הוולד לחם אם לאו?

א. אין מפרישים תחילה למותרות, כלומר להפריש בהמה מלכתחילה שתעשה מותר, כגון מפריש בהמה עם לחמה במקום הספק ומתנה שאם כפי צד אחד בספק, תהא זו מותר. ואולם אין בכלל זה המביא בהמה מעוברת והוולד לכשיוולד יעשה מותר – כיון שבשעה שמקדיש יש כאן גוף אחד שמקצתו קרב.

ב. דבר שנעשה לצורך הקרבן, אין בו חשש הכנסת חולין בעזרה [וכעין זה הלל הזקן היה נוהג להקדיש קרבנו בתוך העזרה, ומכניסה לעזרה כשהיא חולין – שלצורך כזה מותר (עפ"י רש"י כת"י, ועתוס)].

ולכן אין איסור חולין בעזרה בהקדשת ארבעים חלות מתוך שמונים לתודה.

התוס' צדדו (לפירוש הצ"ק) שלפי ר' יוחנן יש חשש חולין בעזרה. ואולם נראה שזה רק כשאופה

בעזרה, אבל אופה בחוץ [לריו"ח שמכשיר] ומכניס רק ארבע חלות לתנופה, אין חשש בזה. אלא שלשיטת התוס' לעיל עת: (ואין נראית כן שיטת רש"י והרמב"ם) שצריך להפריש י"א חלות מכל מין, נמצא מכניס חולין. אך אפשר שכאן מדובר כשמפריש ארבעים מסוימות מתוך שמונים ואין כאן תערובת. וצ"ע.

ג. המפריש חטאת מעוברת – אמר רבי יוחנן: רצה בה מתכפר רצה בוולדה מתכפר [אם מטעם עובר לאו ירך אמו, והרי הוא כמפריש שתי בהמות, אם מטעם 'אדם מתכפר בשבח הקדש']. המפריש בהמה מעוברת לתודה; אם נוקטים עובר לאו ירך אמו, ואילו שיר את הוולד מלהקדישו – משוייר, הרי זה כמקדיש שתי תודות לאחריות (דומיא דחטאת בכה"ג (הריד"ו)). אך אולי י"ל שכונתו להפריש שתי תודות ויתחייב להם לכל אחד. וצ"ע. ואם נוקטים שייירו אינו משוייר, הרי הולד קרב ללא לחם כדין שאר ולדות-תודה. ולדברי רבי יוחנן שאדם מתכפר בשבח הקדש, אם מקריב הולד תחילה – טעון לחם (כדלעיל פ).

המפרשים דנו בדעת הרמב"ם אם סוברים שייירו משוייר אם לאו – ע' לחם-משנה פסוה"מ ד; שעה"מ גניבה ב; קרן אורה מנחה טהורה ושפת אמת.

קמא. האם אפשר להביא קרבן תודה ולחמה ממעשר שני?

כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (כפי שדרשו להלן פב"ג). הלכך האומר 'הרי עלי תודה' אין יכול להביאה ממעשר. אבל אם פירש בנדרו או נדב להביא תודה ממעשר – רשאי, והוא הדין ללחמה (שהתודה קרויה שלמים, ושלמים נקנים ממצות מעשר כפי שדרשו בגזרה שוה שם שם).

וכן הדין באומר 'הריני נזיר ואגלח ממצות מעשר שני' – נדור ואינו יוצא ידי חובתו במעשר. וכן האומר 'הרי עלי תודה ואצא בה ידי חובת חגיגה' וכיו"ב – לא יצא ידי חגיגתו, שהריהי דבר שבחובה ואינה באה אלא מן החולין (עפ"י ביצה יט-כ).

וכתבו התוס' (שם) דוקא כשהקדים ואמר 'הרי עלי', אבל אם אמר להפך: 'על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה' – יוצא. ויש מי שצדד בדעת הרמב"ם (חגיגה ב,יד; נזירות ה,יד) שאין חילוק בדבר (ע' חדושים ובאורים ביצה שם).

ע"ע בפרטי דין 'דבר שבחובה' לענין חגיגה ושמחה – בחגיגה ז-ח ופסחים עא.

וכשמביא לחם (רש"י כת"י, רמב"ם. וכבר העירו המפרשים ע"ד פרש"י האחר) מן המעשר – לא יביא מחיטי מעשר שני אלא ממצות מעשר שני בלבד (דומיא דשלמים).

אף בדיעבד, כשהביא מחטי מעשר – לא קדשו (חדושים ובאורים יב).

נחלקו אמוראים האם יכול להביא לחם מחטים הלקוחות ממעשר שני.

נראה שהלכה כרב נחמן ורב חסדא ור' זירא שרשאי להביא מחטים הלקוחות ממצות מעש"ש. כיון שהם רבים כנגד היחיד – רבי ירמיה. ועוד שהם רבותיו, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב (לקוטי הלכות. וכ"כ ביד דוד ובמנחה טהורה [אלא שכתב שם דעות ר' ירמיה ור' זירא בהיפוך. וצ"ע]. ואולם בספר קרן אורה כתב שנראה מדברי הרמב"ם שפסק כרבי ירמיה. ופרש שהרמב"ם סמך על דברי הירושלמי. וכן דעת המרכה"מ וח"ג).

קמב. מה הדין בנדרים דלהלן:

- א. 'הרי עלי תודה' – האם מביא מן החולין או רשאי אף מן המעשר?
  - ב. 'תודה עלי מן החולין ולחמה מן המעשר'.
  - ג. 'תודה מן המעשר ולחמה מן החולין'.
  - ד. 'תודה ולחמה מן המעשר'.
  - ה. 'הרי עלי לחמי תודה'.
  - ו. 'הרי עלי תודה בלא לחם'.
  - ז. 'הרי עלי זבח בלא נסכים'; 'נסכים בלא זבח'.
- א. 'הרי עלי תודה' – יביא היא ולחמה מן החולין, ככל שאר דבר שבחובה שאינו בא אלא מן החולין.

ב. 'תודה עלי מן החולין ולחמה מן המעשר' – יביא היא ולחמה מן החולין, שכיון שנתחייב בתודה, נתחייב להביא גם לחמה מן החולין, כי חיוב הלחם נגרר אחר התודה, ודבריו האחרונים אינם מועילים. אפילו לבית הלל אין אומרים כאן 'נדר ופתחו עמו', כיון שדעתו לחזור בו ואין מועילה בזה חרטה אפילו בתוך כדי דיבור (תוס').

ג-ד. 'תודה מן המעשר ולחמה מן החולין'; 'תודה ולחמה מן המעשר' – יביא כמו שאמר אם ירצה, שהתודה יכולה לבוא מן המעשר (גזרה שוה שם שם שלמים ממעשר, והתודה הריהי שלמים). ואם רצה להביא שניהם מן החולין – מביא.

ה. אמר רב הונא: האומר 'הרי עלי לחמי תודה' – מביא תודה ולחמה, שיודע שאין לחם ללא תודה, ונקט בדיבורו את סוף הדבר, וכאילו נדר שניהם ומביא שניהם מן החולין (עפ"י תוס'). אבל אם פרש 'הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני' – אינו חייב אלא לחם. אמר בפירוש 'הרי עלי לחם בלא תודה' – נראה שדינו כאומר 'תודה ללא לחם', וכדלהלן (עפ"י תוס' ושטמ"ק בשם מהר"ם).

ו. 'הרי עלי תודה בלא לחם'; מבואר בסוגיא שלדברי בית שמאי [שהאומר 'הרי נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה' – נזיר], כופין אותו ומביא תודה ולחמה. ולדברי בית הלל [שאינו נזיר] – פטור, שהרי זה נדר ופתחו עמו, כי לא נדר אלא בלא לחם. ואולם אם אומר אילו הייתי יודע שאין נודרים כך, הייתי נודר ואומר 'תודה עם לחם' – אין כאן פתח חרטה, וכופין אותו להביא שניהם (ריו"ח). ואין מבואר שחוקיה חולק. ע' שפ"א. ואומרים לו שלא יהא רגיל לידור כן (כפירוש רבא לברייתא).

ז. 'הרי עלי זבח בלא נסכים'; לבית שמאי, כופין אותו להביא זבח ונסכים. ולבית הלל – הרי זה נדר ופתחו עמו, וא"כ אומר אילו הייתי יודע הייתי נודר גם נסכים – כופין אותו להביא שניהם. 'נסכים בלא זבח' – מביא כמו שאמר.